

Z

VON

Leto III. Líst 20.

NA DUNAJI 15. OKTOBRA 1877.

POD KOSTANJEM.

12.
 Tri goreče želje
 V dnú jaz duše nosim:
 Bog, ljubezni oča,
 Vslíši, česar prosim!

Pervič: naj v bridkósti
 Ne obupam nígdar,
 Drugič: naj resničen
 Sem povsod in vsígdar.

Tretjič: njé ljubezen
 Zvesto mi ohráni,
 Pótlej najbolj srečen
 Jaz sem mej zemljáni!

13.
 Kóstanj v verti senco
 Dolgo razprostíra,
 Za goró blestéča,
 Solnéna luč umíra.

Vmólknilé so tice,
 Sèlski zvon pozvanja,
 Svétu nóčni pókoj
 Tihi mrak naznanja.

Zvezde prijaznive,
 Skoro zasvetíte!
 Pevske sladke sanje
 Dušo objemíte!

14.
 Kader nóčni pókoj
 Blagi me obdaje,
 Náte sladka misel
 V mojem serci vstaje.

In ko náte míslim,
 Mi sercé trepeče,
 Polno, oh, prepólno
 Neizmérne sreče.

Pesni vró iz sèrca
 Tébi na čestítev,
 Toliki ljubezni
 Bora povernítev!

15.
 Sèrce, oh prečudna
 Meni je ugánka:
 Srečno mi trepeče
 V strahu brez prestauka.

Kakor živi ogenj
 Dušo misel péče:
 Da ljubezni draga
 Kdaj mi ne odréče.

Kader to premišljám,
 Sèrce strah prošíne,
 A ko njó spet vídim,
 Tožnost vsa izgíne!

16.
 Nájine ljubezni
 Tèrdna je zavéza,
 Náju ne razdrúži
 Čas in sreče jeza.

Vterjéna s prisego
 Náju ní zvestóba,
 Vendar se ljúbila
 Bodeva do gróba.

Ti zaupaš náme,
 Jaz zaupám náte,
 To je véz tèrdnejša
 Od obljúbe zlate.

R O S A N A.

V.

Gorka južnja kri je vrela Marku po mladih žilah, vendar znal se je moško premagovati. Ko je enkrat zvedel, da je Rosana prebolela, da se ni več bati za njeno življenje, bil je miren in zadovoljen. Rad, nad vse rad bi jo bil videl, govoril z njo, ako mogoče; ali nadležen ni hotel biti, mirno je čakal, da mu sama pride zaželena prilika. In prilika je prišla.

Ne daleč od grada je bilo temno smerečje, divji, malo prijazen kraj; na dnu globokega jarka se je vil med skalovjem peneč potok; gole peči so kvišku molele ob straneh in med njimi so siromaško životarile prítlikave smereke, mecesni in germovje. Sim je rada zahajala Rosana. Tu ob jarku je, zlasti proti večeru, po več časa sedévala na vzvišenem mestu, ter zamišljena zerla doli v peneče, šumeče valove. Takó dobro ji je tu déla samota in tihota, čuti ni bilo glasú prijetno šumečega potoka: tu so se ji zbudjale in rojile najlepše misli po mladi duši. In té misli so se ji zdaj pa zdaj združile in zložile v prosto pesem, ki si je sama iz sebe rodila svojo melodijo. In ravnokar rojena ji je donela pesem iz gladkega, mehkega gerla.

Takó je sedela neko popoldné s kitaro v naročji in pela. Pod hribom na polji je Marko kosil. Na široko je sukal koso na desno, na levo; debela, ravna réd za njim je pričala, da je dober kosec. Še toliko ni postál, da bi si obrisal pot, ki mu je kapal s čela: to je utegnil samo, ko je koso brusil. Kakor pravega kosca ni ga motilo tudi tó, da je med travo pala tudi mnoga pozna eveticea od ostre kose njegove: trava in eveticea — ena osoda! Ali kaj je to? Kosa se mu ustavi, osupnen posluša, iz gozda nad njim pesem doni, pesem takó sladka, takó otožna!

Kam se ti mudí, kedó te podí,
Kje, pótok, ti konec je pota?
Na bregu sedí, takó govori
Deklé, zapuščena sirota.

Od kodi in kam jaz tečem, ne znam,
Naprej mi je vedno hiteti;
Povelje imó, da vbijam se sam
Brez míra, pokoja po sveti.

Potoček, postoj, jez pojdem s teboj,
Sirota iz tujega kraja.

Ne moreš z menoj, jaz moram nocoj
Še biti, kjer solnce zahaja.

Znan mu je ta glas, kolikokrat ga je poslušal s tiho radostjo v serci! Ko je bilo petje prestalo, stoji še nekaj časa, kakor da bi pesmi še ne bilo konec. Potem pa verže koso iz roke, nobena moč bi ga ne bila držala; z urnimi koraki premeri polje, že se je skril v gozdu: še nekaj trenutij, in stal je pred ujo.

Rosana se ga ne prestraši, kakor da bi se ga bila nadejala.

Čez nekaj časa vstane, stopi mladeniču naproti, ter mu prijazno podá rokó.

„Ti tukaj, Marko, in v taki obleki?“

„Rosana, kaj si res mislila, da mi je mogoče bivati, kjer ni tebe, mogoče živeti brez tebe? Za taboj bi bil šel do konca sveta. Našel sem te, vidim te, čujem tvoj mili glas; srečen sem, Rosana! O kaj sem preterpel, ko si bolna ležala! Zdaj je pa zopet vse dobro“.

„Tí veš torej, Marko, kaj se je z mano godilo?“

„Vse vem — ne vsega: kakó si prišla v ta grad, ne vem; tega mi ni vedel povedati grajski sluga, in družega človeka nimam, da bi ga vprašal, to mi moraš sama povedati, Rosana“.

Nato mu deklica vse razloži, kakó jo je gospod Skalar rešil iz rok njegovega očeta, kakó je zanjo skerbel, in kakó jo je pregovoril, da naj ostane v gradu. Govoreč o prizoru na igrališči se je skerbno ogibala vsake besede, ki bi bila razodela Marku očetovo surovost. To je Marko dobro čutil in hvalo ji je vedel v sercu za to blagodušnost.

„In zdaj sem tukaj“, končala je deklica svojo pripoved; „kaj bode dalje, ne vem; tudi mislim ne. In tí, Marko, zdaj si tí na versti“.

Marko ni imel mnogo pripovedovati. Ko je bil končal, vpraša ga Rosana:

„In tvoj oče?“

Zdaj prvič e takó imenovala svojega nekedanjega gospoda.

„Moj oče! Ne imenuj mi ga takó, Rosana: vrèden ni tega imena; nikoli ni imel iskricе ljubezni do mene. Bil sem mu, kar moji tovariši; najljubši mu je bil, kedor mu je največ pridobil“.

„Ne govóri pregrešno, Marko; oče je vendar le oče!“

„Saj ga ne sovražim; ali ko se spominjam, kaj si tí preterpela od njega, Rosana — —“

„Pozabi, kakor sem jaz pozabila. Ne sovražiš ga — kaj je to? rad ga moraš imeti. O Marko, tí ne veš, kaj je oče?“

Pri teh besedah ji silijo solze v oči, ali deklica se premaga.

„Tí si srečen, Marko, in sam ne veš, kakó. A kaj govorim? Tí si moški, moški ne čutite takó globoko“.

Mladenič zarudí, nehotó položi roko na serce in pogled njegov je govoril: O Rosana, ko bi tí videla moje serce; ko bi vedela, kakó čutim zate, ne govorila bi takó. To bi ji bil rad rekel, a beseda mu ni hotela iz ust. Čez nekaj časa se vendar toliko ujunači, da ji reče:

„Jaz ne poznam moških, nikoli se nisem menil za to, kakó čutijo. Ali to pa vem, ko bi jaz koga rad imel, vse bi storil zanj, vse: z veseljem bi svojo kri prelil, da mu izpolnim najmanjšo željo. Glej ta jarek tu, Rosana!“

In mladenič stopi na rob skalnatega brega, pripogne se in gleda v sterme, vertoglavo globočino, govoreč:

„Samo eno besedo in planem tja doli“.

Skoraj nehoté skoči Rosana za njim, ter ga potegne za roko nazaj. Resno ga pokara:

„To ni lepo, Marko, da si me takó prestrašil.“

In res se je deklica tresla po vsem životu. Presrečen je bil Marko; Rosana se je bala za njegovo življenje; kaj je hotel več?

„Pozno je že, jaz moram domóv“, reče deklica in vzame kitaro, ki jo je bila položila na tla.

„Že? Ali te smem nekoliko spremiti, Rosana?“

„Zakaj ne?“

„Samo do pod grada; potem pa zopet na delo. Še enkrat takó veselo mi bode kosa pela sedaj, ko sem te videl, draga Rosana.“

Mrak je nastajal že po gostem smerečji, ko sta se napotila proti gradu. Rosana, nevajena takega pota, izpotikala se je ob korenine, ki so se kakor debele kače vile po tleh. To je dalo Marku pogum, da jo prime za podpázuho, česar mu ni branila Rosana. Takó prijetno ni hodil Marko v svojem življenji. Oh, kakó hitro, prehitro sta bila na mestu, kjer se mu je bilo posloviti od svoje družice. Prijazna svetloba ju je objela, ko sta stopila iz gozda.

„Z Bogom, Marko, zdaj me ni treba več voditi.“

„Moram torej že iti, Rosana“, vpraša Marko malo žalosten.

„Takó je bilo dogovorjeno, Marko, in delo te kliče.“

Marko nekoliko časa molče stoji, težka mu je bila ločitev.

„Ali te smem še kedaj videti, Rosana?“

„Mislím, da ni nič napačnega — če utegneš.“

„Morebiti tam gori, takó prijeten je ta kraj!“

Deklica mu molče prikima. Zdaj je bilo Marku zadnji čas, da odide; ali v tem trenutji mu skipí prepolino srce; strastno prime deklico za roko, govoreč:

„Bodi huda ali ne, Rosana: jaz si ne morem kaj. Toliko časa sva bila skupaj, toliko sem govoril s teboj in vendar ti nisem povedal, česar mi je polno srce. Zdaj pa bom govoril, moram govoriti; vse ti povem, naj se zgodi, kar hoče. Rosana, jaz ne morem živeti brez tebe. Glej, vse sem zapustil, samo da bi mogel bivati blizu tebe.“

„Kaj hočeš, da ti odgovorim, ljubi prijatelj?“

„Ó nič, nič: ne odgovarjaj mi ničesa: saj, kar bi raji slišal ko ne vem kaj na svetu, tega mi vendar reči ne moreš. Samo to mi obljubi, Rosana, da ne pojdeš od tod, da bi jaz ne vedel. Bojim se, da mi ne izgineš kakor lepe sanje izpred očí — in jaz bi bil nesrečen!“

„To ti rada obljubljam!“

„In še nekaj. A kaj bi govoril! Ti si lepa, Rosana, in lepša bodeš od dné do dné. Ravezitaš se kakor roža o mladem poletji. Ves moški svet bode obračal očí za teboj. Ponujali ti bodo bele gradove. Kakó ne? Ti si vredna kraljevega prestola: in vendar, Rosana, takó rad, takó iz serca rad te ne bode nihče imel, kakor te imá ubogi Marko. O Rosana, kaj so beli gradovi, kaj je vse zlato

in srebro proti zvesto ljubečemu sercu? Ali tega ti ne umeješ; tvoje mlado, nedolžno serce ne vé, ne sluti še, kaj je ljubezen. A prišel bode čas, in ta čas ni daleč; prišlo bode trenutje, ko se ti bode serce zbudilo, in tega trenutja se bojim. V tvoji roki je moje življenje, moja smert. O kaj sem jaz, kaj naj ti obetam, siromak? In vendar, Rosana, sama misel nate mi daje pogum, zbuja mi moči: vse se mi zdi mogoče zate. Mlade, čile roke, zdrav um, krepka volja in podoba tvoja pred očmi — kaj mi je nedosežno? O Rosana, ko bi hotela, ko bi mogla čakati dvě, tri leta; ko bi se ti vernil z obilim blagom obložen in bi ti dejal: Glej, vse to je tvoje; ali hočeš biti moja? Kaj bi mi odgovorila, Rosana?”

Kedó vé, kakó bi se bil končal ta prizor, ko bi se ne bil v tem trenutji začul od grada doli krepki Skalarjev glas; „Rosana, Rosana!“ Zdad se ni bilo več pomišljati. Urno si podasta roko in Marko krene proti polji, kjer ga je čakala kosa mokra že od večerne rose. Z griča doli pa je donela po tihi dolini otožna pesem:

Potoček, postoj, jaz pojdem s teboj,
Sirota iz tujega kraja.
Ne moreš z menoj, jaz moram nocoj
Še biti, kjer solnce zahaja.

(Dalje prih.)

B. M.

PERIKLEJ.

Kedor rad gleda v nekoliko megleno daljavo zgodovine takih narodov, ki so že doveršili svoj tek, in si, premišljuoč njih dejanje in nehanje, ustvarja vir nauku in veselju, tega bode gotovo zanimala ona doba gerške zgodovine, v kateri so čversti Atenjani na verhunci svoje slave in sijajnosti bili; posebno pa ga bode zanimal mož, ki je bil tedaj duša vsega bujnega gibanja v atenski deržavi. V Perikleji je bil združen cvet helenske izobraženosti s čudovito mogočnostjo; on je hrepenenje svojega časa po napredku jasno razumel, po svoji bistrumnosti in po svojem blagem značaji razvil v sebi veličastne ideje, ter je, kolikor je bilo v njegovih ne slabih močeh, tudi uredničil.

Periklej je bil iz plemenite, slavne rodovine. Oče mu je bil Xanthippos, tisti, ki je l. 479. zapovedoval atenskim ladijam v slavni bitvi ob mykalskem predgorji, ko so združeni Atenjani in Spartanci zmagali perzijansko vojno brodovje. Mati Agarista pa je bila iz imenitnega rodu Alkmajonidov, bratranka slavnega zakonodaleca Kleisthena, ki je bil Solonovo ustavo nekoliko na demokratsko plat izpremenil.

Spomini toliko slavnih prednikov so bili vzrok, da je bila v Xanthippovi hiši skerb za blagor domovine takó rekoč rodbinska zadeva; zaradi tega se je že mlademu Perikleju ljubezen do domo-

vine v sereci v nemala. Pomnožili so to ljubezen pa še imenitni dogodki, ki jih je doživel v mladih letih; moral je tudi on kot deček rojstno mesto zapustiti in med tem, ko so Perzijani po mestu in po akropoli razsajali, gledal je morda s kake skale salaminskega otoka brezštevilne ladije Perzijanov in trepetaje pričakoval, kaj boče z atenskim ljudstvom, katerega za boj sposobni del se je zibal na dvesto ladijah, pripravljen na boj za bitje ali nebitje: doživel je slavne zmage nad barbari in preroditev rojstnega mesta — gotovo dogodki, ki niso mogli v takem duhu, kakoršen je bil Periklejev, brez mogočnega vpliva ostati. Njegova rodbina je bila v gostinski zvezi z gerškimi mogočniki in imela je prijateljev in znancev po celi Gerčiji, takó da je na Periklejevem domu najlažje bilo izvedeti, kakó stojé politične, znanstvene in umetnostne zadeve po vseh gerških deželah.

Roditelji so pa tudi skerbeli za dobro odgojo in koreniti poduk duhovitega dečka. Muziko v gerškem pomenu, t. j. lirične pesmi in sviranje na kitaro in liro ga je učil Pitagorejec Pythokleides. Ko je za druge mladeniče čas prišel, da so nauke na strani pustili, poprijel se je on še le viših vednosti. Željno je zajemal iz virov nove izobraženosti, ki se je začela po modrijanih širiti iz Jonije po maloazijskem primorju in po otokih in deloma tudi iz južne Italije; kajti onod je cvetoča kupčija ustvarjala premožnost in iz te se je, kakor povsod, ustvarjala omika in olika. Od teh krajev so se vrelci vstajajoče izobraženosti izlivali v Atene in se tam strinjali v vedno mogočnejšo reko.

Od modrijanov se je naučil prezirati veliko teh malenkosti, ki navadnega človeka vznemirjajo, in iznebil se je po njih mnogih predsodkov, kar je storilo, da je bil sam bolj svoboden in je ob enem čez druge imel več oblast. Ko je pozneje nekedaj o solnčnem mraku vse mornarstvo mu hotelo obupati, zagernil je kermarju obličje s plaščem in ga povprašal, zakaj se tedaj, kader mu druga, daljša in večja reč solnce zakrije, bolj plaši, nego če mu to plašč stori.

Največi vpliv na razvoj njegóvega uma in značaja je imel Klazomenčan Anaxagoras z jonske Male Azije, oni modrijan, ki je prvi učil, da je d u h začetek vsega, kar je. V dijalektiki pa se je izuril najbolj pri modrijanu Zenonu iz Elea v južni Italiji, učenci Parmenidovem, katerega Aristotel zavoljo bistroumne argumentacije imenuje iznajditelja dijalektike. Pri njem se je izuril, vsako stvar iz raznih stališč jemati, zlasti nasprotja v protivnej terditvi iskati in takó nasprotnike z nepričakovanim zavračanjem pobijati.

Začel je svoje javno življenje kot vojak in pri vojaščini si je utrdil značaj z neprecenljivima lastnostima, ki ste mu pri poznejšem delovanju na toliko korist hodili: zavednostjo o vsakošnih okolnostih in odločnostjo. Morda je tudi že tedaj nameraval po tej poti kedaj dospeti do časti, katera je bila tedaj v Atenah najvplivnejša, do časti vojskovodje (stratega). Deržavne zadeve je v tem času prepuščal drugim, dobro vedoč, da zanj še ni prišel čas. Ko je pa Aristeides

bil mertev, Themistokles prognan, ko je bil Kimon, voditelj aristokratske stranke, po vojnih opravilih največ zunaj Aten, ko je atenski državi trebalo nove mlade moči, tedaj je stopil Periklej v javnost in začel delati za svoje ideje.

Zdaj se je pa odlikoval v vsem svojem življenju po veliki marljivosti in nekaki imenitni resnobi. Ogibal se je šumnih družeb, veselje in gostij, po katerih je vsa tedanja imenitna mladina atenska strastno hlepela. Le enkrat, ko se mu je strijčnik Evryptolemos ženil, je prišel k svatbenemu obedu, pa predno so začeli piti je zopet odšel. Ni ga bilo drugje videti, nego doma, v svetovalnici in na velikem zborišči. Todi je hodil resnobno in veličastno. Nikedar ga nihče ni videl, pravili so, da bi se smijal. Za grajo in očitane navadnih ljudi se je malo menil, lahko se reče, da je bil prav po modrijansko neobčutljiv za nje. Nekikrat ga je nek kričač ves dan na zborišči opravljal in zmérjal. Periklej je tiho poslušal in mirno svoja opravila izverševal. Ko je šel zvečer domov, ga je oni kričač spremljal vedno ga psujoč in zasramujoč. Domov prišedši ukaže služabniku, da naj spremljevalcu domov posveti z lučjo, ker je bila že tema.

Pa tudi za navadno hvalo množice ni dosti maral; zato je sam le redkokedaj pred ljudstvom govoril. Pošiljal je svoje enako misleče prijatelje na govornico in le o najimenitnejših zadevah je sam govoril. Zato so ga primerjali salaminski trieri, t. j. oni državni ladji, katero so le o najimenitnejših prilikah pošiljali. To niso bile demokratske, to so bile bolj aristokratske lastnosti, kakoršne pogostoma opazujemo pri modrijansko izobraženih. Poleg vsega tega še je bil neki zelo podoben po obrazu in po milini svojega glasú rajnemu tiranu Peisistratu, in starci, ki so Peisistrata še osebno poznali, so se kar zavzeli o Periklejevem prvem nastopu.

Popularen mož v navadnem pomenu tedaj Periklej ni bil nikedar. On je po vsem svojem mišljenju visoko stal nad atensko množico in okolo njega se je zbirala le majhena družbica, najizobraženejša v Atenah, naprednih idej navdušena — kakor otok, okolo katerega so pljuskali valovi ljudskih strasti in strap obrekovanja in napadanja sterkali nanj. V najožem krogu okolo Perikleja pa so bili modrijan Anaxagoras, Damon, Periklejev učitelj v muziki, pa pozneje tudi njegov svetovalec v političnih rečeh, Pheidias, najizverstnejši kipar gerški, in pozneje Aspasia.

Kakor je Periklej v svojem javnem delovanju se kazal uenavadnega naprednim idejam prijaznega moža, takó je bilo tudi njegovo domače življenje pozneje nenavadno. Izperva ni bil srečen v zakonu. Vzel je bil neko sorodnico, vdovo znamenitega bogatina. Ali nista se mogla pogajati. Seveda v hiši bogatina z malenkostnimi prijetnostmi življenja razvajena žena, pa gotovo brez više omike, kakor so bile vse Atenjanke, ni marala, pa tudi ni bila za resnobra, zmernemu življenju udanega, jako izobraženega Perikleja.

Zakon se je razderl; z njenim privoljenjem jo je odstopil drugemu. To ni bilo v Atenah nič nenavadnega pa tudi nič nepristojnega po tedanjih postavah in šegah. Ali nekaj nenavadnega je bilo, da je potem vzel tujko, osamosvojeno žensko, hetëro, ravno takó izraženo kakor lepo Milečanko Aspasio.

Tu nam je treba nekoliko ogledati tedanje razmere ženstva.

(Dalje prih.)

POTERGA NE STRUNE.

IV.

Nekega dné je bilo kaj živó po vasi in glasno.

V „komisiji“ je bilo vojaško nabiranje. Kar so modre ženice že dalj časa prorokovale, danes se je uresničilo. Mnogo fantov so izveli in izbirali niso skoro kar čisto nič. Obveljalo je, kar se je govorilo, da bodo vzeli vsakega, da le zvižgati zna, ker vnela se bo huda vojska, in vse, do zadnjega vse bodo pobili in vsi bodo

„Na vojski dali glavó,
Nazaj jih več ne bó!“

Tiste modre žene so neki mordà od cesarja samega zvedele:

„Franc Jozef, svetli naš cesár,
Pa rusovski mogočni cár
Sta vragu Turku pošto dala,
Da bosta z njim se vojskovala.“

Oh, kaj se je zmisлил naš cesár, naš kralj!

Le kak razloček mej davi in nocoj. Še zdanilo se ní, ko ga onih, ki so morali iti danes „na listek v komisijo“, ni bilo nikogar več v postelji. Na vse zgodnje jutro so bile kerčme glasne, a tudi sedaj na noč je glasno po njih. Za mizami sedé fantje, pojó in sveže kite, ki so o mraku še po raznih oknih cvele, imajo za klobuci. A to petje se glasi iz obupnih persi in po vinu plavajo žalost in skerbi, dolí sè sereá.

Ko bi jih bilo vsaj mogoče utopiti takó globoko, da bi nikedar več ne pomolile svojih strašilnih glav kvišku!

Prišli so, če ima kedó kaj svojih ljudi, tudi ti v kerčmo. Postaren oče in objokana mati prisedeta vsak na eno stran sinovu: napivata mu in tolažita ga, ko je njima tolažbe takó zelo treba. A vesela naj sta, da smeta svojo žalost očitno kazati, saj razodeta žalost ni več žalost. Mnogo pa je ljudi v vasi, mladih ljudi ženskega spola, ki zapirajo svoje bolečine v tesne sobice, ter za rožnimi germiči v gosto debelo noč stermeči premišljajo, kaj bode poslej. Uboga dekleta! Tak se jim zdi nocojšnji večer, kakor sodnji dan, s katerim je vsega konec. Danes in jutri bode ta ali oni še v vasi, pojutranjem pa odide. Videla ga mordà ne bo nikoli več, ker

„Na vojski bo dal glavó,
Nazaj ga več ne bo“.

Lep je, čverst in raván kakor sveča, a danes bi na kolenih Boga hvalila in nič bi je ne bilo sram voditi se z njim za roko po vasi in po polji, naj bi bil sedaj le tudi tak, kakor tisti gerbasti in šepasti Valentin.

Dà Valentin!

Kaka tri ali štiri leta so minula od takrat, ko smo se zadnjič videli z njim pri vodnjaku. V tem času, ki ga imamo sedaj v mislih, je mož vse drugačnih žil.

Ljudje po vasi niso zastonj rekali, da če g. kaplanu vse knjige iz župnije iznesti. Starčki sivoglati čudili so se, odkod zajema ta mladi, ubogi človek toliko izkušenosti, ker Valentinova beseda je imela že med starimi veljavo in mnogokateri možak v najboljših letih ravnal se je po Valentinovem svetu.

Časi so se mu premenili. Vsa vas bi bila mordà zanj na noge stopila. Polagoma so ga jeli klicati v hiše, kader je šel po vasi dolí, saj mnogokrat, ko so se ubijale nad kako rečjo najmodreje glave in je še ne spravile na dan, reklo se je: „Valentin bo že vedel, v eno mer ne tiči zastonj v knjigah. Ko bi revče ne bilo, postalo bi iz njega lahko kaj“.

Torej tudi njemu so poslali listek, ter ga vabili na cesarski kruh, pa gospoda na komisiji se mu je posmejala, ter ga izpustila domóv. Taki iz vasi, ki je mislil, da ga še ne poznajo ne, ponujali so mu danes roke od leve in desne, ko je šel prost mimo njih iz sobe. Iz prijaznosti, mislil bi bil kedó! Kakor davi, ko ga niso dalje pustili, ko jih je na poti v komisijo došel! Vzeli so ga med se. Pa prijaznost to ni bila, prava prijaznost vsaj ne, ker pri mladem svetu ni imel sreče, ne pri moškem, ne pri ženskem. Saj poleg svoje bistre glave bil je naposled le gerbasti, šepasti Valentin, pritepenec, ki so mu bili roditelji Bog vé kaki. — A nesreča zmeče vse ljudi na eno pot, berač in bogatin se srečata na nji in sežeta si v roke. K prijaznosti jih je napotila tista mučilna misel, ki se polasti človeka, ko gre negotovi bodočnosti, mordà žalostni in nesrečni, naproti. Ko bodo Valentina izpustili, saj je človeče nadložno, kedó vé, če ne izveržejo tudi tega in onega in tretjega, in veseli bodo popevali popoludné proti domu. Takó tudi pomornik, ki se sredi sinjega morja lovi ob terski, katera bi ne nosila teden starega otroka verhu vodà, ne obupa nad svojo rešitvijo.

A te željé se jim niso uresničile. Skoro do malega vsem so obljubili bele suknje in

„.....pol hleba
in kar je treba“.

Pa žalostnega obraza nocoj le ni videti nikjer. Vse poje in vriska v Čerinovi kerčmi, če tudi bi se danes jok lahko kaj cenó

kupil v Duški vasi. Komu bi bilo li tesno pri sercu? Zató, kedor nocej peti ne zna, govori, kriči, vriska, burke uganja, najglasneja ženitnina ne bi napravljala takega šuma. Čerinova kuretnina gori po gredah je vriša vajena — brez tega ni minola nobena nedelja, a nocej mlademu petelinu z lanskega gnezda kar prestajati ni. Glasno kokodaje, sforfota proti pozni polnoči doli z gredá, ter poje in se dere na dvorišči na vse gerlo.

A hipoma, kakor bi strela vdarila, postane po kerčmi tiho. Ne enega glasú ni slišati, sredi sobe pa stoji Valentin blede in upaden. Kakor razdražen lev izza skale, planil je izza mize! Toliko gibčnosti bi nihče ne bil tem udom prisojal. Po vsem životu se tresse in ognjenih oči se ozira po fantovski družčini.

Vse molči.

„Sramujte se!“ zakriči čez nekaj časa. „Hvalite Boga, da nimate mojih križev, a če tudi nimam čverstih žil in ravnih kit, sram me je, da sem v vašo družčino zašel. In ti, France, zapomni si, ta Valentin tú, ti bode kedaj dokazal, da more iz takega nesrečnika postati toliko veljaven, ali veljavniši človek, kakor iz korenjaka tvoje versté. Sram te bodi!“ pravi mu, ter verže predenj na mizo glinasto pipo, ki jo je dosedaj deržal v roci, da se na drobne kose razbije in kosci od stropa in sten odskakujejo.

„In tudi ta kita te bôde? Imej jo!“ pravi mu, vzame jo izza klobuka, ter jo verže, v drobne kosce razmeto, korenjaku Francetu v obraz.

Ne eden se ne oglási, tiho je, da bi bilo slišati bitje Valentinovega serca.

„Sram vas bodi!“ zakliče jim še enkrat, ter odide iz kerčme.

Têga dogodka drugo jutro neki ni nihče prej zvedel, ko Brodarjeva Lenica. Sinoči je bilo nekaj deklet navzočih. Na vse zgodnje jutro donesle so ji stvar, kakor se pravi, še popolnoma „gorko“. Pravile so, da se je Valentin hvalil, češ da takó lepe kite ni dobil nihče, da mu jo je dalo najzalše dekle in da to najzalše dekle je „njegova“, in Bog vedi kaj še, in da so ga zatem postavili fantje na sméh, in da je odišel jezen iz sobe.

(Dalje prih.)

ANGLÉŠKO GLEDIŠČE ZA SHAKESPEARA.

Spisal J. P.

Pravi estetični okus je današnje dni v dramatiki toliko zašel, da si skoraj že igre misliti ne bomo mogli, ki ni „spektakel- ali ausstattungsstück“. Kolik razloček med našim in onim angleškim glediščem, kjer so se igrale pervikrat igre največega dramatičnega duha, Shakespeara. Pred njim na Angleškem še gledišča imeli niso, igralo se je, kjer je bil ravno prostor, po cêrkvah, kapelah, pozneje

po šolah, sodniških dvoranah in kneževskih palačah. Pervo posloppje, ki je bilo samo za predstave namenjeno, torej gledišče v našem smislu te besede, sezidalo se je 1570. leta, še le šest let po Shakespearovem rojstvu, a v naslednjem desetletji postavilo se jih je mnogo. Imela so, kakor danes ladije, vsako svoje ime, n. pr. globus, rudeči vol, fortuna, Phönix, labud, roža itd. Gledišče „globus“ imelo je na čelu Herkulovo podobo sè zemljevidom in napis: „Totus mundus agit histrionem“. Na strehi je stal drog, kamor so obešali zastavo, kader se je igralo. Predstave niso bile v vseh glediščih ob enem času, v nekaterih se je samo po leti igralo, v drugih po zimi. V letnih glediščih so bile pokrite galerije in oder; v partêr, kjer se ni sedelo, le stalo, pa je o slabem vremenu dežilo, o lepem pa solnce pripekalo. Popolnoma krita so bila zimska gledališča, kjer se je pri luči, se vé da pri kaj slabi, igralo. Na odru sta gorela ob zidu le dva svečnika, vsak na eni strani. Nek gledališki vodja se hvali, da je, če se mu smé verjeti, o neki posebni slovesnosti žgal celo voščene sveče!

Vstop v partêr in na galerijo je bil ene cene in te prostore je obiskovalo samo priprosto ljudstvo, bogatini in plemstvo pa je sedelo po ložah, ki so bile, kolikor bliže odru, tem bolj v čislih, in tem tudi dražje. Najčestiteji pa je bil prostor na odru, za igralce ne posebno prijetna navada. Tu so sedeli po stoléh ali ležali po tleh kritiki, tukaj možje, ki so si domišljjali bog vé koliko duhovitosti, tukaj gizdalini, ki so imeli kazati svoje nove obleke, ali svojo dragoceno osebo. Med igro so pušili tabak, menili se, o najresnejih prizorih smijali se in norce brili. Mnogokrat je ta rovtarska arogantnost zbudila nemir in jezo med občinstvom v parterji in po galerijah. Sikali so in kričali in ne malokrat letelo je vanje blato in gnjilo sadje iz parterja in galerije, a od fino omikanega „gentlemana“ tistega časa se je zahtevalo, da je táko početje neizobraženih rokonavsev popolnoma preziral.

Pred predstavami, ki so se pričenjale med eno in tretjo uro popoldne, preganjali so si dolg čas, kakor so si mogli, eni so brali, drugi kvartali in pušili tabak, zopet drugi kupčevali sè sadjem in drobnarijo. Orkester, ki je imel svoj prostor nad odrom, tam kjer so pri nas gledišne lože, zagodel je pred početkom trikrat in bil je kaj primitivno sestavljen. Pri tretjem zatrobu se je gledišče odperlo. Zastor se ni dvigal kvišku, ampak sredi odra ločil in se potegnil na levo in desno; bil je v revnem gledišči platnen ali volnat, v boljšem svilnat.

Nastopil je najprej „prolog“, v čern žametov plašč zavit do petá. Priklanjal se je občinstvu do tal, kakor suženj pred svojim osornim gospodom, ter v najponižnejših izrazih prosil občinstva poterpjenja in mile sodbe, jasen dokaz dovolj, kako odvisen je bil od občinstva gledišni vodja in njegoví igralci. V Shakespearovih igrah se nahaja mnogo takih izgledov.

Oder je bil od občinstva s pregrajo ločen in kakor parter

z bičjem nastlan, le o velikih svečanostih, ali če je bila kraljica Elizabeta nazoča, pregernili so ga storjami ali kakimi plahtami. V zadnjem delu odra je bil drug vzvišen oder, nekak balkon, kjer so nastopale osebe, ki so se morale pokazati in nastopiti v višini, n. pr. Romeo in Julija v 3. dejanji, 5. prizoru. Če se je v igri igralo, kakor n. pr. v Hamletu, namenjen je bil poslušalcem, ali pa je bil oder postranske igre. Kader ga pa niso potrebovali, zagernili so ga z astorom.

Že potem se lahko sodi, da so bile dekoracije le prazna želja. Redko kateri gledišni vodja je imel eno ali dve z barvami pomalani rjuhi, na katerih je bil naslikan gozd ali soba, cerkev itd. Miza pa, pero in črnilo na nji je značilo kupčijsko sobo. Če se je miza odstranila in postavila sta se tjakaj dva stola, pomenilo je to gostilno. Mnogokrat se je kraj po trikrat in še večkrat v enem dejanji premenil: takrat igralci niso odstopili; ostali so na odru in ko je bilo vse v potrebnem redu, nadaljevali so svojo igro in govore. Le takrat, kader so se vse delujoče osebe preselile na drug kraj, potegnil se je zastor čez oder.

Mnogokrat pa fantazija le ni mogla vsega. Če se je n. pr. prizorišče prestavilo iz Rima v Aleksandrijo, kakor v Antoniju in Kleopatri, takrat so delale deské svoja čuda. Na desko se je zapisalo imé mesta ali kraja, kjer se je dejanje veršilo, ko se je pa kraj premenil, nataknilo so drugo desko z družim imenom. To so one „deské, ki svet pomenijo“. Ohranile so se precej dolgo potem še, ko so se že dekoracije rabile, le zato, da se je označilo, kje se dejanje verši, in da na pr. kako narisano mesto je ravno Rim in ne, recimo, Kartaga. Pomniti je, da se na tadanje plakate ní tiskalo družega nič, ko naslov igre, brez oseb, brez igralcev in celo pisateljevega imena, pozneje še le osebe, igralci in pisatelj.

A za nekatere igre je bilo pa vsakako treba priprav in mašinerij. V „Viharji“ n. pr. vdari Ariel s peroti na mizo, in „s pomočjo neke prilične priprave izgine obed“. V ravno isti igri se pripelje Junona z oblakov doli. V „Cymbeline“ se spusti Jupiter na orlu sedeč med gromom in bliskom na zemljo. Tudi pogrezovanja v tla se nahajajo, n. pr. v „Macbethu“ izgine kotel pod zemljo itd. Kakó so ta čuda osnovali, ne vemo, berž ko ne pa je imela fantazija takrat svoj delovnik.

Dan so zaznamovali z modrimi od stropa visečimi plahtami, noč s črnimi.

(Konec prih.)

PLAVICE IN SLAK.

Spisuje Ivan z Verha.

III.

GOSPOD ANTON.

Še nekaj prav čudnega se mi je v vojašnici prigodilo, tudi to vam moram povedati.

Ko sem se prvičkrat na Dunaji naspal in zjutraj na vse zgodaj vstal, jel sem premišljevat, kaj mi je zdaj početi. Na vsem Dunaji ne poznam ne ene žive duše, in nihče mene ne. Slepjarjev je ko listja in trave. Vem, kaj bodem storil, mislil sem si. Ljudje v tej vojašnici se mi zdé precej pošteni: doli v vežo k vojaku pojdem, ter mu porečem, naj mi dá kakega poštenega človeka za kažipot. V razstavo bi šel rad, pa pota ne vem. In res urno mi je pripravil moža, s katerim sem se pa že popreje pobotal, ker spomnil sem se mojega nosača s kolodvora, kakó me je prekanil. Po ceni ni na Dunaji nobena stvar. toliko vam moram reči, še požirka vode ne dobite zastoj. Denar pada od človeka, kakor bi ga vejal.

Ob 6. uri po navadi so razstavo zaperli. Sam nisem vedel, kaj bi počel. Pervi dan sem sicer takoj spat legel, ker sem bil od vožnje še sila truden, a drugi večer mi nihakor ni dalo doma ostati. Šel sem zopet k vojaku, ter ga vprašal, vé li za kak svét, kakó bi nocojšen večer kaj posebnega mogel videti.

„Oj“, pravi mi, „na Dunaji zastran tega nismo v zadregi, vse leto se ne nagledate. Kam bi pa radi šli? Morda slišite n. pr. radi petje?“

No, mislim si, tebi se na obrazu pozna, da si Dunajčan. „Se ve da rad“, pravim mu, „in celo sam tudi pojem. Pa tega ne morete vedeti, da sem doma, še fant, naprej pel, in ko je Strojjarjev Jaka umerl, moral sem čez jemati“.

Gospod Anton! Tukaj se drugače poje, ko pri nas. Fantje ne hodijo po cesti sem in tja, ampak zapró se v hišo in tam pojó, pa ne ob desetih ali enajstih, ko je že vse mirno, ampak že zgodaj ob sedmih.

Ko me pripelje moj kažipot do hiše, kamor sva se namenila, stopiva k mali lini v veži, kjer je sedel debel gospod v nji. Ljudstva se je terlo vse polno okrog njega, toliko da mu utice niso prevernili.

„Kaj bi se tu gnetla“, pravim mu, ko tudi mi dva tam postojiva, „kje so peveci in godeci? Idiva dalje!“

„Takoј tu v dvorani so“, odverne mi, „a brez vstopnice ne moreva notri. Najprej si morava tu pravico kupiti“.

„Kaj? kupiti?“ zahudim se jaz. „Toraj še to morate pri vas plačati, še petja ne morete zastoj slišati? Koliko pa velja?“

„En goldinar!“

Takó me je zgrabilo, da je vse po meni pokalo. „Tí zgaga zgagasta, pa še le sedaj mi to praviš!“ Sram ga je bilo ko psa, takó sem ga v pričo vseh ljudi oštel in urno sam ne vem, kedaj se je od mene izgubil. A jaz — jezen sem že bil — dejal sem, naj velja kar hoče, če tudi desetak, zdaj sem že tu, in Dunajčane moram slišati, kakó pojó, da bodem vsaj vedel doma fantom povedati, ali znajo kaj, ali ne znajo nič.

Stopil sem k linici, ter pomolil goldinar vanjo: „Tu imate en goldinar za to, da bom smel iti petje poslušat!“ In na to sem odšel.

„Tu vzemite vstopnico!“ kliče debeli gospod iz linice za menoj, ter mi pomoli štirivoglat kos podplata, na katerem so bile vdarjene nekatere čerke.

„Ne maram ga“, odgovorim mu jezen, „le sami ga obderžite, jaz ne dam počenega groša zanj“, in meni nič tebi nič se gnjetem ob množici v dvorano. Pa menite li, da so me pustili vanjo? Pri vratih je stal nek človek, ki je od vsacega zahteval tisti štirivoglati podplat. Ne z lepa, ne z gerda me ni pustil v sobo. „Saj sem ga tudi jaz kupil“, kričal sem, „pojdite tja k linici, pa vprašajte po njem, tisti le debeli gospod ga imá!“ Vse ni nič pomagalo, moral sem nazaj ponj.

(Dalje prih.)

LITERARNI POGOVORI.

Kritikovanje je, kakor smo že večkrat tožili, neprijetno delo. Treba je najpred spis najmanj dvakrat pazno prebrati, da človek pregleda celoto, potem pa da mu ne uide nobena posameznost, nobena morebiti malo bolj skrita mamera pisateljeva. Treba je mnogokrat ukrepati in ugibati, kaj je hotel tu pa tu pisatelj, da se mu ne dela krivica. Ali kaj še, ako je spis malo prida! Pisatelji so strašno občutni, povsod, menim, ne samo pri nas. Pretipavati je treba bolne ude, preiskavati rane, odrezavati kar je neozdravno, in vse to stóri človek, da ne bode bolelo! „Opéri mi kožuh, da ga ne zmóčiš“, pravi Nemeec; to je nemogoče, in vendar se nekaj podobnega zahteva od kritika.

In vendar lepoznavski list, zlasti v naših rozmérah, ne more in ne sme ogibati se kritike: dolžnost mu je razpravljati in presojeti, kolikor more, vse nove literarne prikazni. Tolikanj bolj nas veseli, da smo, kakor kaže, našli moža, ki ima potrebno sposobnost in voljo prevzeti ta ravno tako potrebni kakor neprijetni posel. Od njega smo dobili dozdej dvé obširni, koreniti kritiki, prvo o Jurčičevem „Tugomeru“, drugo o dveh povestih g. Skaleca. O prvi nismo enih misli z gospodom pisateljem, zato je ne moremo podati brez opazek: naj pride torej druga prva na versto. Škoda samo, da gospod

pisatelj ne piše po slovensko; treba nam je torej predstavljati, kar se bode godilo, kolikor moči zvesto, od besede do besede.

Kakor za uvod podajemo pismo njegovo, katero se nam zdi vredno, da se razglasi. Pismo slóve tako:

„Vaša . . . kritika g. Kodrovega slov. romana „Marjetica“ v Zvonu daje mi povod, da vam pošljem svoje kritične opazke, katere sem si zapisal prebravši slovenski izvirni romani g. Skalca: „Pervi poljub“ in „Na črni zemlji.“ Iz njih lahko posnamete, da glavne napake g. Kodra, kazé tudi g. Skalca.

Dozdeva se mi, da so naši slovenski pisatelji (samo ob sebi se umeje, s pošteni izjemami) čisto malo premišljali o bistvu romana ali novele; drugače bi svojim različnim duševnim proizvodom ne dajali kar tako naslovov: „izviren roman“, ali „izvirna novela“, ko so mnogokrat samo daljše ali krajše proste povesti iz navadnega življenja, srednje vrednosti, duhomorne enoličnosti, skopega dejanja, brez krepkega jedra, brez vsake izvirnosti. Iz samega prizadevanja, da bi le „prav po domače, v slovenskem duhu“ pisali, ali pa boječ se, da bi le njihovi spisi ne bili če še tako malo, podobni dobremu nemškemu ali francozkemu romanu — ker ne pomislijo, da človeške strasti niso vezane na narodnost, da je človeško srce pod vsakim obnebjem zmožno najvišjega in blažjega, ali pa tudi najpodlejšega in slabšega — dajó svojim junakom tako ozko omejeno idejno okrožje, da je človeku nemogoče zanimati se zanje. In vendar je treba, da so delujoče osebe nekako povzorjene (to mora biti tudi najmalopridniši človek v pripovedovalni poeziji, ker v tem ravno je bistvo poezije), da more pisati z njimi, pokazati nam svoje vodilne misli; bodi si da réšuje kako psihologično problemo, ali da se poteguje za kako splošno etično načelo; to je: pesnik mora v romanu ali noveli kazati nam svojih misli obilost, stvariteljno moč, svojo visoko izobrazenost, ki mu daje, l. r. pečat, da bode človeštvu za svečenika.

Da pa pisatelj to more, treba mu, poleg prirojenega genija, tudi še dober kos izkušnje, življenja: treba mu, da se je že utrdil v viharnem boji življenja, da je spoznal svet in ljudi, da mu je jasno, kaj je velika kulturna naloga človeštva, treba, da je sam že postal značaj, predno poskusi značaje opisovati, to je, zajemati jih iz sebe.

Naši slovenski pesniki (kakor rečeno s častnimi izjemami) ali prezdodaj začnó pisati, ali pa nimajo neke vseobsežne izobrazenosti, brez katere ni moči, kaj poštenega stvariti. Da si pisatelj v našem času; ko je vse polno knjig, pridobi z romanom ime, ní še zadosti, da je njegov junak blaga duša, pisatelj se mora odlikovati z izvirnostjo; a tu je treba genijalnosti, ljudoznanja, vednosti in bogate stvariteljne moči.

Iv. Gornik.

SLOVENSKI GLASNIK.

Pregled najnovejše serbske literature.

(Dalje.)

Jako je imenitno, da se je Vuk seznanil s Kopitarjem. Ko se je Kopitar prepričal o Vukovem globokem znanji serbske tradicionalne literature, nêtil je v njem ljubezen do slovstvenega delovanja, in mu je vedno svetoval, kakó naj s tem znanjem prerodi vse serbsko slovstvo, dobro vedoč, da bo Vuk mnogo koristil. In res, Vuk je začel delovati od l. 1814., in je sê svojimi spisi ustvaril v serbskem slovstvu novo dobo. Deloval je pet deset let, od l. 1814. do 1864., a to je gotovo dolgo časa; redko kateremu pisatelju je dano toliko časa služiti svoji domovini. Umerl je l. 1864. na Dunaji, kjer je pokopan na Marksovem pokopališči, ne daleč od groba svojega prijatelja Kopitarja. Serbi ga imenujejo: „očeta novejšega serbskega slovstva“.

Vuk je bil v Karlovcih učenec L. Mušickega, kateri je nagovarjal svoje učence, naj nabirajo narodne pesmi. Izmed vseh učencev je mladi Vuk edini spoznal imenitnost tê misli svojega učenika, in si je zapisoval narodne pesmi. Vernivši se iz Karlovec v Serbijo, našel je tukaj Vuk Kacićevo knjigo: „Razgovor ugodni naroda slovinskoga“. And. Kacić Miošić (1690.—1760.) je hervaški „narodni“ pesnik. Kacić je bil „franciškan“, in je na papeževo povelje prehodil turške dežele, koder je tudi povsod čul mnogo lepih narodnih pesmi, ali on têh pesmi ni nabiral, nego jih je sam zlagal, kakor je v narodu slišal, se vê da nekoliko drugače. Te Kacićeve pesmi je tudi Vuk dobil v roke, in gotovo je, da so izpodbuđile mladega Vuka še bolj, da se je napotil v serbske kraje in neutrudno nabiral narodne pesmi, ker je videl, kakó dobro je Mušički storil, ko je prigovarjal svojim učencem, naj nabirajo narodno blago. Ali Vuka je v tem delovanji pretekel slavni Italijan Fortis, kateri je prvi razglasil slavo južnoslovanske nar. poezije po vsej Evropi. V tistem času namreč so prišle na glas „narodne balade skotske“ (1765.), katere so vsi občudovali, in učenjaki so povpraševali, nimajo li tudi drugi narodi enakih narodnih pesmi. Tem željam je vstregel Fortis l. 1771. s knjigo: „Saggio d'Osservazioni sopra Pisola di Cherso ed Osero“, v kateri je tiskano nekoliko narodnih pesmi, posnetih iz Kacićevega „Razgovora ugodnega“, kjer pravi Fortis, naj jih keltski Skoti primêrjajo svojim. Takó je ta tujec dal priliko drugim narodom, da so se seznanili z južnoslovansko nar. poezijo. V knjigi: „Viaggio in Dalmazia“ (l. 1774.) govori Fortis o dalmatinskih „vashañih“, o dalmatinskih „vlahih“, katere drugi narodi imenujejo „Morlake“. V svojo knjigo: „De Costumi de Morlachi“ je vzel Fortis pesmi iz Kacića in je pristavil še narodno pesem „Žalosna pjesanca plemenite Asan-aginice“ v izvirniku in v italijanskem prevodu. To „želostno pesem“ je Goethe nemudoma prestavil v nemški jezik, a Herder jo je obelodanil l. 1778.—1779. (Stimmen der Völker.)

(Dalje prih.)

T.

Zvon izhaja 1. in 15. dan meseca; naročnina 4 gl. za vse leto; 2 gl. za polleta. Napis: Redaction des „Zvon“, Wien, Währing, Zellerhof 6.

Izdaje iu ureduje: Jos. Stritar.

Tiskata: A. Keiss in P. Horn.